

NAGY TESTAMENTUM

RÉSZLET

159.

Nektek mondom, társak a mulatozásban,
ti, akik egy jó bulit¹ se hagyatok ki,
fussatok a ronda harapás² elől,
hogy a hullák baljós bőrszíne
be ne feketítse az arcotokat.³
Vágjátok ki magatokat, ahogy lehet,⁴
de az Istenre, el ne felejtsetek:⁵
egyszer csak meg kell halni, meg bizony.

¹ A franciában: *bons accorts* (ma *accord*); a 'közös akaratot', 'megegyezést' jelentő szó értelmezése máig vita tárgya. Míg Mühlerthaler *bonnes affaires*-nek (kb. 'jó alkalmaknak') fordítja, olyan közös megegyezésen alapuló és nagy haszonnal kecsegtető bűncselekménynek, amit – ilyen lehetett például a Navarrai kollégium kirablása – a mulatótársak közösen terveznek, mások *bonnes parties*-nak, azaz 'vidám mulatozásnak'. A szövegkohézió nézőpontjából én az első jelentést tartom valószínűbbnek.

² Villon rímhelyzetben az azonos hangzású *mors* ('harapás', 'marás') és *mort* ('halál') szóval játszik. De a *mal mors* ('ronda harapás') a *male mort* ('rossz halál', értsd az akasztás) szókapcsolatra is utalhat.

³ Itt nem általában az elmúlásról, hanem a bitófán való fulladásos halálról van szó – és a jó barátoknak sem a halál elől, hanem a rájuk váró akasztófa elől kell iszkolniuk.

⁴ *Passez vous au mieulx que pourrez...* – Értsd, ha kézre kerítenek benneteket, próbáljatok valahogy kimászni a csávából, hogy ne bitófán végezzétek. Lehetséges azonban másik értelmezése is a sornak: 'Addig is (vagyis amíg le nem buktok) élvezzétek az életet, ahogy lehet, mert „egyszer meg kell halni...”'

⁵ Ez a halállal kapcsolatos meditáció kezdete. A halálról Villon a később említett Aprószentek temetőjére asszociál (ez volt az akkori Párizs legnagyobb és legfontosabb temetőkertje, sétálóhelye), a temetőkertről pedig a Vakok Intézetének ápoltejaira, mivel a *rue Saint-Honoré* és a *rue Saint-Nicaise* sarkán 1260 táján alapított intézet (*hospice*) nem volt messze az Aprószentek temetőjétől.

160.

Item,⁶ a tizenötször húsz vaknak⁷
– bár mondhatnánk háromszáznak is őket –,
(de csak a párizsi otthonuknak,
mert nekik vagyok lekötelezve):
övék, úgy rendelkezem, de tokja nélkül
a nagy szemüvegem,⁸ hogy a Temetőben⁹
külön halomba rakják szét a rosszak
és a megbecsült emberek¹⁰ csontjait.¹¹

⁶ Lat. 'továbbá'.

⁷ Az eredeti *quinze-vingt* ('háromszáz', azaz 15 x 20), amely a franciában a húszas számrendszer maradványa, csak a XIX. század elején kopott ki a köznyelvből (Rousseau és Voltaire még használta). A szó itt arra a háromszáz ágygal rendelkező kórházra utal, amelyet – legalábbis a legenda szerint – IX. (Szent) Lajos alapított a harmadik keresztes hadjárat után annak a fogságba esett háromszáz lovagnak, akit a szaracénok megvakítottak szabadon engedésük előtt. (A párizsi szemklinikának mind a mai napig *Quinze-vingts* a neve.)

⁸ Villon feltehetően nem közönséges szemüvegre, hanem – erre utal a *grand* ('nagy') jelző – nagyítóra gondol.

⁹ Nem akármilyen temetőről van szó, hanem az Aprószentek temetőjéről (*cimetière des Innocents*), ide – bár ehhez külön engedély kellett – a *Quinze-Vingts* intézetben ápolt vakok – *les frères des Quinze-Vingts* – is rendszeresen kijártak kéregetni, annál is inkább, mivel a koldulórendekkel azonos kiváltságokkal rendelkeztek. Ezért kapcsolja össze Villon a (kolduló) vakokat az Aprószentek temetőjével.

¹⁰ Az eredetiben: *Pour mettre à part aux Innocens, / Les gens de bien des des-honnestes. A gens de bien* meg a *des-honnestes* ('becstelen', 'tisztességtelen ember') ellentétpárja csak látszatra erkölcsi, az első kifejezésnek ugyanis nem 'jóra való', 'tisztességes ember', hanem 'vagyonos', 'dúsgazdag', 'nagy társadalmi megbecsülésnek örvendő ember' a jelentése.

¹¹ Villon, igaz, csontokat nem említ, csakhogy az akkori temetkezési szokások szerint egy idő után a kihantolt csontokat a temető szélén épített és részben máig fennmaradt kápolnaszerű árkádos épületek padlásán (*charnier*) halmozták fel; ezeket az összekevert csontokat kell majd a vakoknak a Villon által rájuk testált szemüveggel (vagy nagyítóval) szétválogatni.

161.

Ezt a lehető legkomolyabban mondom.
Ugyan mire volt jó nekik¹² a dús vagyon,
a hancúrozás baldachinos ágyban,
a borral öntözött sok lakoma,
sok gyönyör, tánc és ünnep, dáridó,
hogy erre gondoltak csak, semmi másra?
Ezek az örömök egyszer véget érnek,
és nem marad utánuk, csak az önvád.

162.

Tűnődve nézem a koponyákat,¹³
halomba rakva a boltívek fölött,
lehet, hogy mindegyik főtanácsos volt,
ha ugyan nem királyi kincstárnok,
vagy talán mind szállítómunkás.¹⁴
Tulajdonképp mindegy is, kik voltak,
püspökök-e vagy lámpagyújtogatók,¹⁵
itt már semmi különbség nincs közöttük.

¹² Villon a 'dúsgazdag emberek' (*gens de bien*) csoportjával folytatja...

¹³ Az árkádok alatti falakat díszítette az úgynevezett haláltánc (*danse macabré*) freskó. Az 1425-ben keletkezett falfestmény, amit Villon ismerhetett, hatással lehetett a következő sorokra.

¹⁴ A csontokról annyira nem lehet megállapítani egykori „tulajdonosaik” identitását, hogy még ilyen szélsőséges eset sem lehetetlen.

¹⁵ A püspökkel szembeállítva, a lehető legszerényebb foglalkozás jelképeként. Ma talán szemetetést vagy utcaseprőt mondanánk.

163.

Ezek a koponyák nem is olyan régen
még biccentve köszöntötték egymást;
egyesek közülük parancsokat adtak,
mások szolgálták őket, féltek tőlük –
de most, hogy csontjaik halomba hordva,
az ő sorsuk is bevégeztetett.
Hatalom, vagyon, rang – mind semmivé lett,
mindegy, ki parancsolt, s az is, hogy kinek.

164.

Már halottak. Lelkük, remélem, a mennyben.
Testük meg porlad lent a föld alatt,
bármily nagy urak, rangos dámák voltak,
és bármilyen finomságokat ettek,
tejszínhabot, búzakását, tejberizst,
a csontjaikból egyszer por lesz és hamu;
érdekli is már őket tréfa, szex!
Bárcsak, édes Jézus, feloldoznád őket!

165.

Ezt a holtakkal¹⁶ kapcsolatos fohászt
másokra is kiterjesztem ezennel:
az ügyészi meg a bírói karra:¹⁷
bósz ellenségei ők a kapzsiságnak,¹⁸

¹⁶ Elsősorban azokról van szó, akiket Villon korábban *gens de bien*-nek nevezett, lásd 19. jegyzet.

¹⁷ Az eredetiben: *A regens cours, sieges, palais...* Villon a különböző törvényszékeket említi, mégpedig fontossági sorrend szerint, de a verssor, metonímiásan, az igazságszolgáltatás különböző szintjein hivatalt viselő jogvégzett főtisztviselőkre vonatkozik.

¹⁸ Antifrázis: a sor, ahogyan az alábbiak is, fordítva értendő.

és kezüket meg lábukat törik¹⁹
a közjó²⁰ buzgó szolgálatában:
bárcsak holtukban üdvözülnének ők is
Isten meg a domonkosok kegyéből!²¹

ÁDÁM PÉTER fordítása

¹⁹ Az eredetiben: *Se seichent les os et les corps*, szó szerint: 'szárítják csontjukat és testüket', azaz 'csonttá-bőrré soványodnak' – a sor egyszerre jelenti, hogy (egészségük kockáztatásával) mindent megtesznek a „közjó” – értsd, saját boldogulásuk! – érdekében, de – antifrázisként – értelmezhető úgy is, hogy mind 'ki-gömbölyödnek', 'meghájjasodnak a közjó szolgálatában'.

²⁰ Az eredetiben: *chose publique* – Villon a „közjó” arisztotelészi vagy Aquinói Szent Tamás-i fogalmára utal.

²¹ Mivel a domonkos-rendet az eretnekség felszámolására hozták létre, az inkvizítorok is elsősorban közülük kerültek ki. Tehát az utolsó két sorban nem fohászról, hanem – épp ellenkezőleg – átokról van szó, hiszen az ő ítélszékük még a legkönyörtelenebb bíróságnál is szigorúbb.